

DOI 10.52363/2414-5866-2023-1-29

УДК 355.525

Єманов В.В. к.військ.н., с.нс., НА НГУ, м. Харків
ORCID: 0000-0001-5055-8852

Бєлай С.В. д.держ.упр., проф., НА НГУ, м. Харків
ORCID: 0000-0002-0841-9522

Тробюк В.І. к.військ.н., доц., НА НГУ, м. Харків
ORCID: 0000-0002-3248-2935

Yemanov V. PhD in military sciences, senior research, first deputy head of the National Academy of the National Guard of Ukraine for educational and methodological work, Kharkiv

Bielai S. doctor of science in public administration, professor, deputy head of the educational and methodological center - head of the department of methodological support of the educational process of the National Academy of the National Guard of Ukraine, Kharkiv

Trobyuk V. PhD in military sciences, associate professor, head of the educational and methodological center of the National Academy of the National Guard of Ukraine, Kharkiv

**ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОПОЗИЦІЙ З УДОСКОНАЛЕННЯ
СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ТА ПЕРЕПІДГОТОВКИ ПЕРСОНАЛУ
СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ВІДСІЧІ ЗБРОЙНОЇ АҐРЕСІЇ**

**JUSTIFICATION OF PROPOSALS FOR IMPROVEMENT
STAFF TRAINING AND RE-TRAINING SYSTEMS
SECTOR OF SECURITY AND DEFENSE OF UKRAINE
IN THE CONDITIONS OF RESISTING ARMED AGGRESSION**

Актуалізовано питання удосконалення системи підготовки та перепідготовки персоналу сектору безпеки і оборони України в умовах відсічі збройної аґресії. Встановлено, що сьгоднішні концептуальні трансформаційні зміни стосуються тільки системи військової освіти, задовільняють потреби виключно сил оборони України й не враховують особливості службово-бойової діяльності складових сектора безпеки і оборони України. В статті розглянуті особливості під-
272

готовки та перепідготовки кадрів для військових формувань, що мають правоохоронні функції. Доведено, що досвід системи підготовки та перепідготовки персоналу у Національній гвардії України є вкрай доречним та потребує розповсюдження для військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення. Проаналізовано досвід Національної академії Національної гвардії України в сфері забезпечення національної (державної) безпеки України у безпосередній участі у відсічі збройної агресії, підготовки персоналу сил сектора безпеки і оборони України, а також доопрацювання освітніх програм до реалій функціонування українського суспільства в умовах дії воєнного стану.

Ключові слова: сектор безпеки і оборони України, персонал, система підготовки, освітня діяльність, освітній процес, збройна агресія.

The issue of improving the system of training and retraining of the personnel of the security and defense sector of Ukraine in terms of repelling armed aggression has been updated. It was established that today's conceptual transformational changes concern only the system of military education, satisfy the needs of the defense forces of Ukraine only and do not take into account the specifics of the service and combat activities of the components of the security and defense sector of Ukraine. The article examines the peculiarities of training and retraining of personnel for military formations with law enforcement functions. It has been proven that the experience of the system of training and retraining of personnel in the National Guard of Ukraine is extremely appropriate and needs to be disseminated to military formations and special law enforcement agencies. The experience of the National Academy of the National Guard of Ukraine in the field of ensuring the national (state) security of Ukraine in direct participation in repelling armed aggression, training personnel of the forces of the security and defense sector of Ukraine, as well as finalizing educational programs to the realities of functioning of Ukrainian society under martial law conditions was analyzed.

Keywords: security and defense sector of Ukraine, personnel, training system, educational activity, educational process, armed aggression.

Постановка проблеми. Широкомасштабне вторгнення у 2022 році російських військ стало поштовхом для масштабних і структурних реформ у сфері безпеки і оборони України. Головним напрямом цієї стратегії є поступове реформування сил сектору безпеки і оборони України до стандартів ЄС та НАТО. Тому сьогодні військові формування та правоохоронні органи спеціального призначення України проходять шлях розбудови за зразком сил безпеки і оборони провідних країн світу. Ключовим етапом у процесі модернізації та оновлення складових сектору безпеки і оборони України є формування сучасної системи освіти.

З метою забезпечення готовності сил оборони України до надання відсічі збройній агресії проти України, досягнення високого рівня операційної сумісності, міжвідомчої взаємодії, координації дій Збройних Сил та інших складових сил оборони під час планування і проведення спільних операцій

на рівні об'єднаних штабів за стандартами та процедурами НАТО, комплектування їх вмотивованим, професійним і освіченим особовим складом, поступового переходу до засад професійної армії Постановою Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1997 р. № 1410 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1490) впроваджено Концепцію трансформації системи військової освіти в якій застосовано нові підходи до формування структури і змісту системи військової освіти [1].

Однак зазначені концептуальні трансформаційні зміни стосуються тільки системи військової освіти, враховують потреби виключно сил оборони України й не враховують особливості службово-бойової діяльності складових сектора безпеки і оборони України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці вивчення питань підготовки та перепідготовки персоналу для складових сектору безпеки і оборони приділено увагу у значній кількості праць наукової спільноти. Зокрема, О. Мітягін розглядав проблемні питання освіти та індивідуальної підготовки у країнах НАТО [2]. Н. Вавілова досліджувала політику військової освіти у США [3]. І. Руснак, В. Мірненко, М. Кас'яненко, В. Оліферук, Д. Вітер проводили дослідження з розвитку інноваційної військової освіти [4-5]. А. Головня обґрунтував концептуальну модель професійного розвитку офіцерського складу Національної гвардії України [6].

Отже, учені розглянули достатній обсяг проблематичних напрямів розвитку військової освіти. Однак питання удосконалення системи підготовки та перепідготовки персоналу сектору безпеки і оборони України в умовах відсічі збройної агресії майже не вивчалися, що й обумовило актуальність цього наукового дослідження.

Постановка завдання. Мета статті полягає у пошуку сучасних підходів до інноваційного удосконалення системи підготовки та перепідготовки персоналу сил безпеки і оборони в умовах відсічі збройної агресії шляхом обґрунтування відповідних рекомендацій.

Виклад основного матеріалу. Укріплення обороноздатності та підтримання правопорядку у державі є головною метою пошуків у науковому середовищі найбільш прийнятних до використання моделей та методів підготовки та перепідготовки персоналу сил безпеки і оборони. Попередніми дослідженнями визначено [7], що трансформаційні зміни у сфері військової освіти, що запропоновані Міністерством оборони України [1] стосуються більшою мірою Збройних Сил України, а тому в першу чергу враховують потреби сил оборони України й не враховують особливості службово-бойової діяльності військових формувань і правоохоронних органів спеціального призначення.

З огляду на те, що сучасні тенденції у сфері вищої освіти України та освіти сектору безпеки і оборони України в умовах європейської та євроатлантичної інтеграції України враховують не тільки сферу оборони, а й сферу

безпеки, доцільно надалі розглянути особливості підготовки та перепідготовки кадрів для військових формувань, що мають правоохоронні функції.

Національна гвардія України є військовим формуванням з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначено для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від кримінальних та інших протиправних посягань, охорони громадської безпеки і порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами – із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій [8].

У мирний час Національна гвардія України входить до складу сил безпеки і виконує правоохоронні функції, а також розвиває спроможності, необхідні для виконання завдань у складі сил оборони [9]. Із введенням воєнного стану Національна гвардія України приводиться в готовність до виконання завдань за призначенням в умовах дії правового режиму воєнного стану, входить до сил оборони, виконує завдання та підпорядковується відповідно до положень Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [10] та Закону України «Про Національну гвардію України» [8].

Отже, виходячи з практики виконання службово-бойових завдань частинами та підрозділами Національної гвардії України з початку збройної агресії доцільним є розгляд системи підготовки та перепідготовки персоналу на прикладі Національної гвардії України. Вищим військовим навчальним закладом Національної гвардії України, що безпосередньо прийняв участь у відбитті збройної агресії проти України у лютому 2022 року є Національна академія Національної гвардії України (Академія). Тому досвід Академії є вкрай доречним для розроблення пропозицій з удосконалення системи підготовки та перепідготовки персоналу для військових формувань з правоохоронними функціями.

Академія є вищим військовим навчальним закладом, що здійснює підготовку офіцерів та курсантів на бакалаврському, магістерському та науковому (доктор філософії, доктор наук) рівнях вищої освіти та тактичному й оперативному рівнях військової освіти. З початком ведення бойових дій і по сьогоднішній час науково-педагогічний персонал Академії бере безпосередню участь у обороні міста Харкова, здійснює охорону об'єктів критичної інфраструктури. Науково-педагогічний персонал Академії входить до складу штабів об'єднаних угруповань військ та виконує бойові завдання з планування та координації діяльності частин та підрозділів сил оборони України щодо відсічі збройної агресії російської федерації проти України.

Крім того, відповідно до своїх професійних компетентностей, науково-педагогічний склад Академії долучається до підготовки особового складу

новостворених підрозділів територіальної оборони. Основними завданнями є надання базових знань мобілізованим військовослужбовцям з тактичної, вогневої, медичної, інженерної та аварійно-рятувальної підготовки. Новою епохою у нарощуванні спроможностей України стало створення 9 штурмових бригад «Гвардії наступу» у складі Міністерства внутрішніх справ України. Це бригади «Буревій», «Червона калина», «Кара-Даг», «Рубіж», «Спартан», «Хартія» та легендарний «Азов» у Національній гвардії України, а також «Сталевий кордон» у Державній прикордонній службі та «Лють» у Національній поліції. Безумовно, Академія приймає безпосередню участь у цьому процесі. Викладачі здійснюють підготовку рекрутів новостворених підрозділів.

Не менш важливим напрямом у підвищенні майстерності особового складу сил оборони України є здобуття знань, вмінь та навичок при роботі у складі розрахунків протитанкових ракетних комплексів (ПТРК) та переносних зенітних ракетних комплексів (ПЗРК). Тому, науково-педагогічні працівники Академії на постійній основі проводять виїзні заняття з навчання операторів сучасних українських ПТРК «Стugna-П» та «Корсар», радянських зразків «Фагот», а також зарубіжних NLAW та Javelin. Також проходить підготовка операторів ПЗРК «Стріла» та Stinger.

З метою якісного забезпечення проведення перекладацького супроводження підготовки особового складу Збройних Сил України, офіцери та курсанти всіх факультетів Академії протягом 2022/2023 навального року забезпечують лінгвістичний супровід у Сполученому королівстві Великобританії та Північної Ірландії, Федеративній республіці Німеччини, Франції, Королівстві Нідерланди та Республіці Фінляндії.

Враховуючи високу потребу у обізнаності особового складу у використанні БпЛА розпочалась робота по підготовці операторів цивільних БпЛА мультироторного типу. В вересні 2022 року Академія долучилась до всеукраїнської програми під егідою міністерства цифрової трансформації України UNITED 24 в рамках проекту «Армія дронів» і запросила до проведення перших курсів громадську організацію «військова школа боривітер». Для забезпечення фахівців у даному напрямку науково-педагогічні працівники Академії були направлені на навчання до профільних навчальних закладів за напрямками командирів безпілотних авіаційних комплексів. Також проведено роботу із сертифікації за напрямками цивільних дронів мультироторного типу. В 2023 на озброєння Академії стали надходити сертифіковані безпілотні авіаційні комплекси. На заняттях при роботі з безпілотними комплексами активно використовуються сертифіковані програми з управління боєм.

Збереження життя особового складу є одним з головних пріоритетів у ході ведення бойових дій в Україні. З цією метою в Академії повноцінно реалізуються програми підготовки курсантів та офіцерів по наданню домедич-

ної допомоги в бойових умовах за стандартами НАТО спираючись на вітчизняний бойовий досвід.

В сучасних умовах відсічі збройної агресії особлива роль приділяється системі підготовки персоналу. Тому після виконання бойових завдань з оборони міста Харкова Академія відновила освітній процес. Це дало змогу продовжити підготовку офіцерів тактичного та оперативного рівнів військової освіти за оновленими з початку введення воєнного стану професійними кваліфікаціями: Службово-бойове застосування підрозділів Національної гвардії України; Службово-бойове застосування підрозділів Національної гвардії України з посиленням вивчення іноземної мови; Службово-бойове застосування підрозділів спеціального призначення Національної гвардії України; Службово-бойове застосування підрозділів зв'язку Національної гвардії України; Експлуатація та відновлення автомобілів та бойових машин підрозділів Національної гвардії України; Експлуатація та відновлення ракетного, артилерійського та стрілецького озброєння підрозділів Національної гвардії України; продовольче та речове забезпечення підрозділів Національної гвардії України; квартирно-експлуатаційне забезпечення підрозділів Національної гвардії України; Забезпечення паливно-мастильними матеріалами підрозділів Національної гвардії України; Кадровий менеджмент; Організація роботи з особовим складом у підрозділах Національної гвардії України; Організація в'язків з громадськістю у Національній гвардії України; Організація міжнародного співробітництва; Службово-бойова діяльність та управління діями формувань Національної гвардії України; Організація логістичного забезпечення у формуваннях Національної гвардії України; Організація роботи з персоналом у формуваннях Національної гвардії України.

Однак на сьогоднішній день у Національній гвардії України гостро стоїть питання поповнення офіцерськими кадрами штатних підрозділів. Нові виклики закономірно спонукають до раціонального його вирішення. Також враховуючи завдання інтеграції в систему НАТО, необхідна така концептуальна модель у поєднанні формальної та неформальної освіти, що задовольнить всіх учасників системи професійної підготовки офіцерів і надасть їй значно вищі сучасні стандарти.

Для вирішення цієї проблеми у Академії створено Центр перепідготовки та підвищення кваліфікації й запроваджується система курсів підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів на базі спеціалізованої професійної підготовки офіцерів, яка буде змістовно наповнена тотожними рівням стандартів військової освіти країн-членів НАТО [8].

З метою підвищення якості підготовки офіцерів в Академії та якості наукових досліджень, які проводяться, в структурі Академії започатковано створення Центру імітаційного моделювання. Центр імітаційного моделювання призначений для підтримки всіх заходів навчання, підготовки та наукової діяльності з використанням сучасних систем імітаційного моделюван-

ня [8].

Таким чином, наведений досвід Академії в сфері забезпечення національної (державної) безпеки України шляхом безпосередньої участі у відсічі збройної агресії, підготовки персоналу сил сектора безпеки і оборони України, а також доопрацювання освітніх програм до реалій функціонування українського суспільства в умовах дії воєнного стану посилює синергію у розробці та реалізації взаємовигідних освітніх програм для вищих військових навчальних закладів, а також закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання та дозволяє примножувати кращі інноваційні освітні практики.

Висновки. На основі викладеного в статті можливо дійти наступного.

1. Наразі військові формування та правоохоронні органи спеціального призначення України проходять шлях розбудови за зразком сил безпеки і оборони провідних країн світу. Ключовим етапом у процесі модернізації та оновлення складових сектору безпеки і оборони України є формування сучасної системи освіти. Сьогоднішні концептуальні трансформаційні зміни стосуються тільки системи військової освіти, задовольняють потреби виключно сил оборони України й не враховують особливості службово-бойової діяльності складових сектора безпеки і оборони України. Питання удосконалення системи підготовки та перепідготовки персоналу сектору безпеки і оборони України в умовах відсічі збройної агресії майже не вивчалися, що й обумовило актуальність цього наукового дослідження.

2. Укріплення обороноздатності та підтримання правопорядку у державі є головною метою пошуків у науковому середовищі найбільш прийнятних до використання моделей та методів підготовки та перепідготовки персоналу сил безпеки і оборони. З огляду на те, що сучасні тенденції у сфері вищої освіти України та освіти сектору безпеки і оборони України в умовах європейської та євроатлантичної інтеграції України враховують не тільки сферу оборони, а й сферу безпеки, в статті розглянуті особливості підготовки та перепідготовки кадрів для військових формувань, що мають правоохоронні функції.

3. Національна гвардія України є військовим формуванням з правоохоронними функціями. У мирний час Національна гвардія України входить до складу сил безпеки і виконує правоохоронні функції, а також розвиває спроможності, необхідні для виконання завдань у складі сил оборони. Із введенням воєнного стану Національна гвардія України приводиться в готовність до виконання завдань за призначенням в умовах дії правового режиму воєнного стану, входить до сил оборони. Отже, виходячи з практики виконання службово-бойових завдань частинами та підрозділами Національної гвардії України з початку збройної агресії досвід системи підготовки та перепідготовки персоналу у Національній гвардії України є вкрай доречним та потребує розповсюдження для військових формувань та правоохоронних

органів спеціального призначення.

4. Вищим військовим навчальним закладом Національної гвардії України, що безпосередньо прийняв участь у відбитті збройної агресії проти України у лютому 2022 року є Національна академія Національної гвардії України. Тому її досвід в сфері забезпечення національної (державної) безпеки України шляхом безпосередньої участі у відсічі збройної агресії, підготовки персоналу сил сектора безпеки і оборони України, а також доопрацювання освітніх програм до реалій функціонування українського суспільства в умовах дії воєнного стану, посилює синергію у розробці та реалізації взаємовигідних освітніх програм для вищих військових навчальних закладів, а також закладів вищої освіти ці специфічними умовами навчання та дозволяє примножувати кращі інноваційні освітні практики.

Напрями подальших наукових досліджень будуть спрямовані на обґрунтування концептуальних підходів до розвитку системи підготовки та перепідготовки персоналу для складових сектору безпеки і оборони України правохоронного спрямування.

Список використаних джерел:

1. Концепція трансформації системи військової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1997 р. № 1410 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1490). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1410-97-%D0%BF#Text>.
2. Мітягін О. Освіта та індивідуальна підготовка у країнах НАТО. *Військова освіта*. 2021. № 2 (44). С 131-143.
3. Вавілова Н. Політика військової освіти: досвід США для України. *Військова освіта*. 2021. № 1 (43). С. 18-23.
4. Руснак І., Мірненко В., Кас'яненко М., Оліферук В., Вітер Д. Інноваційна військова освіта: стан та перспективи розвитку. *Військова освіта*. 2021. № 2 (44). С. 9-20.
5. Вітер Д., Оліферук В. Концепція розвитку системи військової освіти України. *Військова освіта*. 2021. № 2 (44). С. 29-42.
6. Головня А. Концептуальна модель професійного розвитку офіцерського складу Національної гвардії України. *Честь і закон*. 2023. №1(84). С. 23-31.
7. Головня А., Белей С. Аналіз сучасного стану функціонування систем підготовки та мотивації офіцерського складу Національної гвардії України. *Честь і закон*. 2022. № 4(83). С. 27-33.
8. Єманов В., Тробюк В., Белей С. Обґрунтування шляхів розвитку освітньої діяльності Національної академії Національної гвардії України у сфері неформальної освіти. *Честь і закон*. 2023. №1(84). С. 5-12.
9. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 17. Ст. 594. URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/876-18>.
10. Про національну безпеку : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

References:

1. The concept of transformation of the military education system: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated December 15, 1997 No. 1410 (as amended by Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated December 30, 2022 No. 1490) [Kontseptsiiia transformatsii systemy viiskovoi osvity : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 15 hrudnia 1997 r. № 1410 (v redaktsii postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 hrudnia 2022 r. № 1490)] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1410-97-%D0%BF#Text>
2. Mitiahin O. Education and individual training in NATO countries [Osvita ta individualna pidhotovka u krainakh NATO]. *Military education [Viiskova osvita]*. 2021. № 2 (44). 131-143 Print.
3. Vavilova N. Military education policy: US experience for Ukraine [Polityka viiskovoi osvity: dosvid SShA dlia Ukrainy]. *Military education [Viiskova osvita]*. 2021. № 1 (43). 18-23 Print.
4. Rusnak I., Mirnenko V., Kasianenko M., Oliferuk V., Viter D. Innovative military education: state and prospects of development [Innovatsiina viiskova osvita: stan ta perspektyvy rozvytku]. *Military education [Viiskova osvita]*. 2021. № 2 (44). 9-20 Print.
6. Viter D., Oliferuk V. The concept of the development of the military education system of Ukraine [Kontseptsiiia rozvytku systemy viiskovoi osvity Ukrainy]. *Military education [Viiskova osvita]*. 2021. № 2 (44). 29-42 Print.
7. Holovnia A. Conceptual model of professional development of officers of the National Guard of Ukraine [Kontseptualna model profesiinoho rozvytku ofiterskoho skladu Natsionalnoi hvardii Ukrainy]. *Honor and law [Chest i zakon]*. 2023. №1(84). 23-31 Print.
8. Holovnia A., Bielai S. Analysis of the current state of functioning of training and motivation systems for officers of the National Guard of Ukraine [Analiz suchasnoho stanu funktsionuvannia system pidhotovky ta motyvatsii ofiterskoho skladu Natsionalnoi hvardii Ukrainy]. *Honor and law [Chest i zakon]*. 2022. № 4(83). 27-33 Print.
9. Yemanov V., Trobiuk V., Bielai S. Justification of ways of development of educational activities of the National Academy of the National Guard of Ukraine in the field of non-formal education [Obgruntuvannia shliakhiv rozvytku osvitnoi diialnosti Natsionalnoi akademii Natsionalnoi hvardii Ukrainy u sferi neformalnoi osvity]. *Honor and law [Chest i zakon]*. 2023. №1(84). 5-12 Print.
10. About the National Guard of Ukraine: Law of Ukraine dated 03/13/2014 No. 876-VII. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2014. No. 17. Art. 594 [Pro Natsionalnu hvardiiu Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 13.03.2014 r. № 876-VII. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2014. № 17. St. 594]. URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/876-18>.
11. On national security: Law of Ukraine dated June 21, 2018 No. 2469-VIII. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2018. No. 31. Art. 241 [Pro natsionalnu bezpeku : Zakon Ukrainy vid 21.06.2018 r. № 2469-VIII. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2018. № 31. St. 241]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.